

Międzynarodowe prawo humanitarne

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

Trzecia Sesja Ogólnego Zgromadzenia ONZ, obradująca w Paryżu, uchwaliła 10 grudnia 1948 roku Powszechną Deklarację Praw Człowieka. Dokument ten stanowi niewątpliwie jedno z największych i najtrwalszych osiągnięć ONZ. Przetłumaczona na większość języków świata Powszechna Deklaracja Praw Człowieka zbiera oraz porządkuje osiągnięcia i postulaty człowieka, który od wielu setek lat toczy nie skończoną jeszcze walkę o swoją wolność i swoją godność.

Artykuł 1

Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi pod względem swej godności i swych praw. Są oni obdarzeni rozumem i sumieniem i powinni postępować wobec innych w duchu braterstwa.

Artykuł 2

Każdy człowiek posiada wszystkie prawa i wolności zawarte w niniejszej Deklaracji bez względu na jakiejkolwiek różnice rasy, koloru, płci, języka, wyznania, poglądów politycznych i innych, narodowości, pochodzenia społecznego, majątku, urodzenia lub jakiegokolwiek innego stanu.

Artykuł 3

Każdy człowiek ma prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa swej osoby.

Artykuł 4

Nie wolno nikogo czynić niewolnikiem ani nakładać na nikogo służebności; niewolnictwo i handel niewolnikami są zakazane we wszystkich swych postaciach.

Artykuł 5

Nie wolno nikogo torturować ani karać lub traktować w sposób okrutny, niehumanitarny lub poniżający.

Artykuł 6

Każdy człowiek ma prawo do uznawania wszędzie jego osobowości prawnej.

Artykuł 7

Wszyscy są równi wobec prawa i mają prawo, bez jakiegokolwiek różnicy, do jednakowej ochrony prawnej. Wszyscy mają prawo do jednakowej ochrony przed jakąkolwiek dyskryminacją, będącą pogwałceniem niniejszej Deklaracji, i przed jakimkolwiek narażeniem na taką dyskryminację.

Artykuł 8

Każdy człowiek ma prawo do skutecznego odwoływania się do kompetentnych sądów krajowych przeciw czynom stanowiącym pogwałcenie podstawowych praw przyznanych mu przez konstytucję lub przez prawo.

Artykuł 9

Nikogo nie wolno samowolnie aresztować, zatrzymać lub wygnać z kraju.

Artykuł **10 do 30**

Definicja międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych

We wstępie do "Komentarza do Protokołów Dodatkowych z 8 czerwca 1977 roku do Konwencji Genewskich z 1949 roku", opublikowanego w 1987 roku przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, jego autorzy podają następującą definicję międzynarodowego prawa humanitarnego:

Termin „międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych” oznacza normy międzynarodowe ustanowione przez umowy międzynarodowe lub zwyczaj międzynarodowy, których szczególnym zadaniem jest rozwiązywanie problemów humanitarnych wynikających bezpośrednio z międzynarodowych lub niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych i które z przyczyn humanitarnych ograniczają prawo stron konfliktu zbrojnego do swobodnego wyboru metod i środków prowadzenia działań zbrojnych lub chronią osoby i dobra, które są lub mogą być dotknięte skutkami konfliktu zbrojnego.

MIĘDZYNARODOWE PRAWO HUMANITARNE KONFLIKTÓW ZBROJNYCH

PRAWO PRZECIWWOJENNE

IUS CONTRA BELLUM

normy prawa międzynarodowego, których celem jest zapobieganie konfliktom zbrojnym

- I i II Konwencja haska (1907)
- Pakt Ligi Narodów (1919)
- Traktat przeciwwojenny „Brianda-Kelloga” (1928)
- Karta Narodów Zjednoczonych (1945)

PRAWO WOJENNE

IUS IN BELLO

normy prawa międzynarodowego, których celem jest ograniczenie swobody stron wojujących w doborze środków i metod prowadzenia walki

- Deklaracja w przedmiocie wojny morskiej (1856)
- Deklaracja w przedmiocie pocisków wybuchających małego kalibru (1868)
- Konwencje haskie (1899 i 1907)
- Konwencja dot. pewnych broni konwencjonalnych powodujących nadmierne cierpienia (1980)
- Konwencja dot. min przeciwpiechotnych (1997)

PRAWO HUMANITARNE

normy prawa międzynarodowego, których celem jest ochrona ofiar wojny

- Konwencja Genewska (1864)
- X Konwencja haska (1907)
- Konwencje Genewskie (1949)
- Protokoły Dodatkowe (1977)

normy prawa międzynarodowego, których celem jest ochrona dóbr kultury

- Konwencja haska (1954)

normy prawa międzynarodowego, których celem jest penalizacja naruszeń prawa humanitarnego

- porozumienia dot. trybunałów karnych (Norymberga 1945, Haga 1993, 1998, Arusza 1994)

Historia międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych

■ PRAWO WOJENNE

- Deklaracja w przedmiocie wojny morskiej (Deklaracja Paryska) 1856
- Deklaracja w sprawie pocisków wybuchających małego kalibru (Deklaracja Petersburska) 1868
- Konwencje haskie 1899 i 1907
- Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, Genewa 1980
 - I protokół w sprawie niewykrywalnych odłamków
 - II protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń (zmieniony w 1996)
 - III protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia broni zapalających
 - IV protokół w sprawie oślepiającej broni laserowej (dodany w 1995)
 - V protokół dotyczący wybuchowych pozostałości wojny (2003 wszedł w życie 16.05.2006)
- Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu, Ottawa 1997

Historia ... cd.

■ PRAWO HUMANITARNE

- Konwencja o poprawie losu rannych w armiach w polu, Genewa 1864
- Konwencja w sprawie zastosowania do wojny morskiej zasad konwencji genewskiej (X Konwencja haska 1907)
- Konwencja o poprawie losu rannych w armiach w polu, Genewa 1929
- Konwencja dotycząca traktowania jeńców, Genewa 1929
- Konwencje o ochronie ofiar wojny, Genewa 1949
 - I protokół dodatkowy dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych, Genewa 1977
 - II protokół dodatkowy dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych, Genewa 1977
 - III protokół dodatkowy w sprawie przyjęcia dodatkowego znaku rozpoznawczego, Genewa 2005
- Karta Międzynarodowego Trybunału Wojskowego (Trybunału Norymberskiego), Londyn 1945
- Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, Haga 1954
 - I protokół, Haga 1954
 - II protokół, Haga 1999
- Statut Międzynarodowego Trybunału do Sądzenia Osób Odpowiedzialnych za Poważne Naruszenia Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Popołnione na Terytorium byłej Jugosławii od 1991 r. (Trybunał Haski), Nowy Jork 1993
- Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego (MTK z siedzibą w Hadze), Rzym 1998

Ewolucja międzynarodowego prawa humanitarnego

- 1864 ranni i chorzy kombatanci
- 1907 rozszerzenie na wojnę morską (rozbitkowie)
- 1929 ochrona jeńców wojennych
- 1949 ochrona ludności cywilnej
- 1977 ochrona ofiar konfliktów wewnętrznych (niemiędzynarodowych)
- 1945, 1993, 1998 międzynarodowe trybunały karne
- 1954 ochrona dóbr kultury
- obecnie: ekspansja MPH na czas pokoju (m.in. liczne akcje ruchu czerwonokrzyżskiego, głównie Federacji, podczas klęsk humanitarnych)

Pole zastosowania MPH

Pole podstawowe: międzynarodowe konflikty zbrojne (wojny)

Art. 2 wspólny dla KG: konwencje mają i znajdują zastosowanie w razie wypowiedzenia wojny lub **powstania jakiegokolwiek innego konfliktu zbrojnego** pomiędzy co najmniej dwoma państwami, nawet gdyby jedna ze stron **nie uznała stanu wojny** ORAZ

we wszystkich przypadkach **okupacji terytorium** (choćby jego części) nawet gdyby ta okupacja nie napotkała oporu zbrojnego

Odrzucenie klauzuli si omnes: gdyby jedna ze stron nie była formalnie związana KG, pozostałe państwa będą nimi związane w stosunkach pomiędzy sobą, zaś w stosunkach z tym państwem **pod warunkiem**, że uznaje ono i stosuje ich postanowienia

Pole zastosowania... cd.

- **Inne sytuacje:** konflikt zbrojny nie posiadający charakteru międzynarodowego

Art. 3 wspólny dla KG dotyczy konfliktów toczących się na terytorium jednej ze stron KG.

Art. 3 rozwinięty został w II PD z 1977

Konflikt niemiędzynarodowy toczy się pomiędzy siłami zbrojnymi strony KG, a **rozłamowymi siłami zbrojnymi** lub innymi zorganizowanymi, uzbrojonymi grupami pozostającymi pod **odpowiedzialnym dowództwem** i sprawującymi taką kontrolę nad częścią jej **terytorium**, że mogą przeprowadzać ciągłe i spójne **operacje wojskowe** oraz stosować odpowiednie **normy MPH**.

UWAGA!!! Art. 3 Konwencji Genewskich i II Protokołu Dodatkowego nie mają zastosowania do:

- a) sytuacji, w których naród powstaje przeciw panowaniu kolonialnemu, realizując swoje prawo do samostanowienia: zgodnie z I PD wojny narodowo-wyzwoleńcze są traktowane jako konflikty międzynarodowe (art. 1 ust 4)
- b) wewnętrznych napięć i niepokojów, takich jak: rozruchy, odosobnione i sporadyczne akty przemocy oraz inne działania tego typu, które nie są uważane za konflikty zbrojne (art. 1 ust 2 II PD): w takich sytuacjach obowiązują międzynarodowe standardy z zakresu ochrony praw człowieka

Konwencje o ochronie ofiar wojny jako traktaty

STAN RATYFIKACJI

- KG:** wejście w życie 21.10.1950, **192 ratyfikacje**, Polska podpisała: 8.12.1949, **ratyfikowała: 26.11.1954** (z zastrzeżeniem dot. zbrodniarzy wojennych – zastrzeżenie zostało wycofane), Dz. U. z 1956 r, Nr 56, poz. 175
- I PD:** wejście w życie 7.12.1978, **164 ratyfikacje** (5 sygnatariuszy w tym Iran i USA), Polska podpisała: 12.12.1977, **ratyfikowała: 23.10.1991**, Dz. U. z 1992 r, Nr 41, poz. 175
- II PD:** wejście w życie 7.12.1978, **159 ratyfikacji** (4 sygnatariuszy w tym Iran i USA), Polska podpisała: 12.12.1977, **ratyfikowała: 23.10.1991**, Dz. U. z 1992 r, Nr 41, poz. 175
- III PD:** 0 ratyfikacji, 54 sygnatariuszy, Polska nie podpisała

Konwencje o ochronie ofiar wojny jako traktaty

Państwa, które związały się KG zobowiązane są wypełniać ich postanowienia w dobrej wierze (PACTA SUNT SERVANDA) – art. 26 KPT

W związku z powyższym:

- a) państwa czuwają za pośrednictwem swych dowódców naczelnych nad wykonywaniem norm konwencji
- b) państwa zobowiązane są upowszechniać tekst konwencji (w czasie pokoju i w czasie wojny)
- c) państwa zobowiązane są do karania nadużyć i naruszeń KG

Konwencje o ochronie ofiar wojny jako traktaty

zgodnie z „klasycznym” prawem międzynarodowym, jeżeli jedno państwo w sposób istotny naruszyło traktat, druga strona może zwolnić się z jego stosowania

(ZASADA WZAJEMNOŚCI) art. 60 KPT

wobec KG i PD nie działa zasada wzajemności

RUCH CZERWONOKRZYSKI

Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża

Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń
Krajowych Czerwonego Krzyża i Czerwonego
Półksiężycyca stowarzyszenia krajowe (np. Polski
Czerwony Krzyż)

Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża

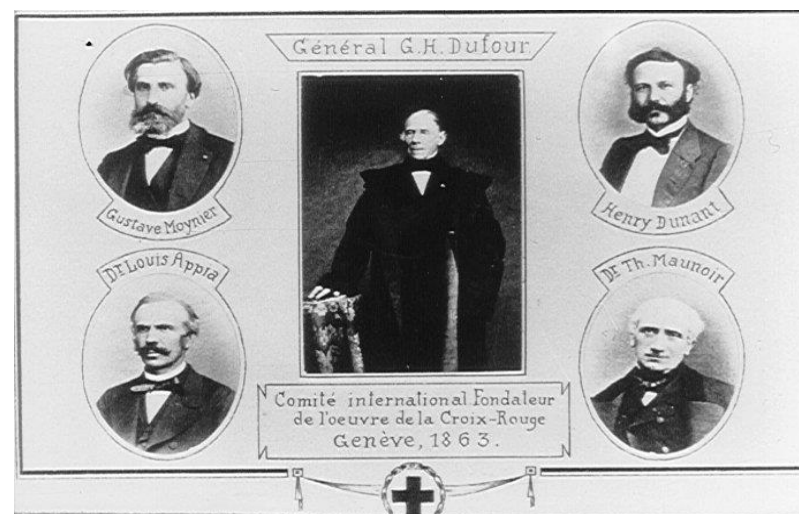

założony w Genewie w
1863 r. pod nazwą:

**Międzynarodowy Komitet
Pomocy Rannym
Wojskowym**

w 1875 r. przyjęto obowiązującą do dziś
nazwę

**MKCK to prywatne stowarzyszenie
działające na podstawie
wewnętrznego prawa szwajcarskiego.
Członkami MKCK (od 15 do 25 osób)
mogą być tylko osoby posiadające
obywatelstwo Szwajcarii.**

MKCK – cd.

Obecnie MKCK liczy 23 członków.

**Na czele stoi
Przewodniczący Jacob Kellenberg**

Wybrane zadania MKCK:

- dostarczanie pomocy humanitarnej (wody, żywności i pomocy medycznej) osobom dotkniętym przez konflikty
- wizytacje w obozach jenieckich i innych miejscach przetrzymywania osób
- poszukiwanie zaginionych osób
- przekazywanie korespondencji pomiędzy członkami rodzin
- łączenie rodzin
- promocja MPH
- monitorowanie przestrzegania tego prawa
- działania na rzecz rozwoju tego prawa

Stowarzyszenia krajowe

- pełnią służbę pomocniczą wobec władz publicznych swego kraju w dziedzinie humanitarnej (pomoc w przypadku klęsk, programy zdrowotne i socjalne, niesienie pomocy ofiarom konfliktów zbrojnych)
- obecnie jest 183 stowarzyszeń krajowych, łącznie działa w nich 97 mln członków, 300 tyś. pracowników, pomoc otrzymuje ok. 233 mln osób rocznie
- w każdym kraju może działać tylko jedno stowarzyszenie
- stowarzyszenie musi być uznane przez władze danego państwa i przez Federację
- stowarzyszenie może posługiwać się tylko jednym znakiem rozpoznawczym (czerwonym krzyżem lub czerwonym półksiężycem)

Polski Czerwony Krzyż

- powstał w 1919 r.
- współczesna podstawa prawna: ustawa z 1964 r. o PCK i statut zatwierdzony rozporządzeniem Rady Ministrów z 1996 r.
- w ramach PCK działa ponad 250 tys. wolontariuszy, PCK zatrudnia ok. 1,5 tys. osób.

Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Krajowych Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca

- powołana w 1919 r.
- do 1991 r. nosiła nazwę Ligi
- zrzesza wszystkie uznane stowarzyszenia krajowe
- wspiera i koordynuje działania stowarzyszeń
- odgrywa szczególnie istotną rolę w sytuacjach klęsk żywiołowych
- reprezentuje stowarzyszenia na arenie międzynarodowej

Wybrane normy międzynarodowego prawa humanitarnego

- ochrona chorych rannych i rozbitków
- ochrona jeńców wojennych
- ochrona ludności cywilnej

Ochrona chorych, rannych i rozbitków

■ podstawa prawna I KG + PD

- I KG odnosiła się tylko do rannych, chorych i rozbitków należących do sił zbrojnych (kombatantów)
- I PD do kategorii tej włączył także osoby cywilne.

■ generalne obowiązki stron konfliktu

- poszanowanie tych osób
- ochrona
- leczenie

■ szczególne obowiązki stron w konflikcie

- wyszukanie i zebranie ofiar
- zarejestrowanie danych służących do ustalenia tożsamości
- umożliwienie mieszkańcom danego terytorium niesienie pomocy
- zapewnienie właściwego pochówku zmarłych
- ochrona formacji i zakładów sanitarnych
- ochrona personelu sanitarnego i kapelanów

Ochrona znaku rozpoznawczego

KG przewidują trzy znaki rozpoznawcze:

Czerwony Krzyż

Czerwony Półksiężyc

Czerwony Lew i Słońce

nieużywany od 1980 r.

Czerwony Romb

(Czerwony Kryształ)

Ochrona znaku – cd.

■ użycie ochronne

- w czasie pokoju i wojny
- widoczny dowód ochrony konwencyjnej
- oznakowanie powinno być w miarę możliwości duże i widoczne
- użycie znaku na dachach i opaskach jest zastrzeżone dla użycia ochronnego
- oznaczeniu podlega:
 - personel sanitarny (w tym sanitariusze, kapelani, personel krajowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i innych upoważnionych ochotniczych stowarzyszeń pomocy)
 - budynki, inwentarz i składy stałych zakładów sanitarnych oraz inwentarz ruchomy formacji sanitarnych

■ użycie informacyjne

- w czasie pokoju i wojny
- znak musi być mniejszy i używany w nie budzący wątpliwości co do charakteru użycia
- oznaka przynależności do ruchu czerwonokrzyżowego lub
- oznakowanie punktów udzielania bezpłatnej pomocy medycznej
- stowarzyszenie krajowe może udzielić zgody na użycie znaku przez inne podmioty (np. przedsiębiorców), o ile przyczyni się to do promowania idei ruchu użycie znaku niezgodne z zasadami może stanowić zbrodnię wojenną

Polskie prawo penalizuje nielegalne użycie znaku rozpoznawczego:

- a) część wojskowa KK (w czasie działań zbrojnych – art. 126 § 1)
- b) ustawa o PCK – niezgodne z prawem użycie znaku – grzywna do 3.000 zł.

Ochrona jeńców wojennych – III KG

- **status jeńca wojennego przysługuje m.in.:**
 - członkom sił zbrojnych, którzy dostali się w ręce strony przeciwnej
 - członkom zbrojnego ruchu oporu
 - niektórym osobom towarzyszącym siłom zbrojnym (cywilni członkowie załóg, korespondencji wojenni)
 - osobom należącym do ludności cywilnej, które spontanicznie chwyciły za broń by stawić opór zbliżającym się siłom wroga
- **status jeńca wojennego nie przysługuje m.in.:**
 - Szpiegom
 - Najemnikom
 - Dezerterom
 - Członkom personelu lekarskiego i duchownego
- **w razie wątpliwości o statusie danej osoby rozstrzyga sąd, do tego czasu korzysta ona z ochrony przysługującej jeńcowi**

Jeńcy wojenni – cd.

Podstawowe reguły traktowania jeńców:

- Jeńcy powinni być zawsze traktowani w sposób humanitarny
- Jeniec zobowiązany jest podać jedynie nazwisko, stopień wojskowy, datę urodzenia i nr ewidencji wojskowej
- Jeniec ma prawo do wypełnienia karty o wzięciu do niewoli i wysłania jej:
 - do rodziny,
 - do Centralnego Biura Informacji o Jeńcach Wojennych
- Jeńcy powinni być przetrzymywani w obozach spełniających określone w III KG warunki z dala od rejonu walk
- Warunki bytowe powinny być tak samo korzystne jak warunki zapewnione wojskom państwa zatrzymującego
- Jeńcy mogą być wykorzystywani do pracy na warunkach określonych w III KG
- Jeńcy podlegają prawom państwa zatrzymującego, mogą być karani za przestępstwa
- III KG przewiduje liczne gwarancje procesowe
- Za uciezkę można karać jedynie karami dyscyplinarnymi (np. grzywna, areszt). Nie wolno karać za uciezkę udaną.
- Jeńcy mają prawo do prowadzenia korespondencji i do otrzymywania paczek
- Niezwłocznie po zakończeniu działań wojennych powinna nastąpić repatriacja (możliwa też repatriacja wcześniejsza)

Osoby cywilne – IV KG

Ogólna ochrona ludności

- **Strony mogą tworzyć strefy lub miejscowości sanitarne**
- **Strony mogą w drodze porozumień tworzyć strefy zneutralizowane**
- **Strony mogą zawierać porozumienia dot. ewakuacji ludności ze strefy oblężonej lub otoczonej**
- **Szpitala cywilne, środki transportu i pomoc dla ludności cywilnej będą szanowane i chronione**

Wybrane normy chroniące osoby cywilne:

- Ludność cywilna nie może być wykorzystywana jako ochrona pewnych punktów lub okręgów przed działaniami wojennymi.
- Zabronione są: kary zbiorowe, rabunek i branie zakładników.
- Cudzoziemcy mają prawo opuścić terytorium państwa, chyba, że sprzeciwia się temu interes państwa.
- Jeżeli cudzoziemiec zostanie zatrzymany – należy zapewnić mu środki niezbędne do życia. Osoby te mogą być zmuszane do pracy ale tylko w takim samym zakresie jak ludność danego państwa. W wyjątkowych przypadkach możliwe jest internowanie.
- Zakazane są przesiedlenia (masowe i indywidualne), dozwolone są ewakuacje ze względów bezpieczeństwa.

c.d.

- **Zakazane jest zmuszanie ludności do służby w siłach zbrojnych okupanta.**
- **Zakaz niszczenia mienia, chyba, że jest to bezwzględnie konieczne dla operacji wojskowych.**
- **Zachowane zostaje ustawodawstwo, sądy i administracja, choć państwo okupacyjne może wprowadzić swoje normy karne służące zabezpieczeniu bezpieczeństwa tego państwa. Normy te podlegają wcześniejszemu ogłoszeniu i nie mogą działać wstecz.**
- **Rozbudowane gwarancje sądowe.**
- **Ochrona osób internowanych zbliżona do ochrony jeńców wojennych z uwzględnieniem faktu, iż internowanymi są osoby cywilne.**

Ochrona dóbr kulturalnych

Podstawa prawna:

**Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie
konfliktu zbrojnego, Haga 1954 r.**

**wejście w życie 7.8.1956, 114 ratyfikacji,
7 sygnatariuszy (w tym Wielka Brytania, USA, Irlandia,
Japonia), **Polska ratyfikowała 6.8.1956****

Konwencji towarzyszą dwa protokoły:

I protokół z 1954 r. - 92 ratyfikacje (w tym Polska)

II protokół z 1999 r. – 38 ratyfikacji (Polska nawet nie
podpisała**)**

Ochrona dóbr kulturalnych

trzy stopnie ochrony dóbr kulturalnych

❖ poszanowanie dóbr kulturalnych

1. nakaz powstrzymania się od używania tych dóbr w taki sposób, który mógłby wystawić je na zniszczenie lub uszkodzenie
2. nakaz powstrzymania się od wszelkich aktów nieprzyjacielskich wobec tych dóbr
3. zakaz odwetu na dobrach kulturalnych
4. zapewnienie opieki nad dobrami przez strony w konflikcie

❖ **ochrona specjalna (art. 8 KH 1954)**

- ochroną może być objęta ograniczona liczba schronów przeznaczonych do przechowywania dóbr kulturalnych oraz dobra nieruchomości o wielkim znaczeniu
- ochrona przyznawana jest przez wpisanie dobra do Międzynarodowego Rejestru Dóbr Kulturalnych Objętych Ochroną Specjalną - dobrom tym przyznawany jest przywilej nietykalności
- ochrona specjalna może być też przyznana transportom, które jednak pozostają pod nadzorem międzynarodowym

❖ **ochrona wzmocniona (art. 10 II protokołu)**

- dobra te muszą być wpisane na listę prowadzoną przez Komitet ochrony dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego
- nietykalność tych dóbr
- rozbudowana penalizacja naruszeń